

Більшість банків першої групи характеризується прибутковістю активів менше однієї копійки на кожну гривню, а деякі банки цієї групи (Форум, ПУМБ, Укрпромбанк) – прибутковістю власного капіталу на рівні нижче однієї копійки. Такі банки, як Надра, Фінанси та кредит, Укрпромбанк, та низка інших банків цієї групи через нехтування своєю ліквідністю (з метою збільшення чистого прибутку) у 2008 році стали неспроможними повертати свої вкладникам депозити у готівковій формі за першою вимогою, що підтверджує не конкурентоспроможність цих банків та невирішеність існуючої в діяльності більшості банків питання ліквідність-прибутковість, не конкурентоспроможність банків з низьким рівнем ефективності управління активами, кредитними ресурсами та власним капіталом.

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що сьогодні значна більшість вітчизняних банків нехтує своєю ліквідністю заради збільшення чистого прибутку, однак, як показав аналіз, ефективність управління своїми активами та власним капіталом більшості банків і, перш за все, великих банків (банків першої групи) дуже низька та складає (за виключенням Приватбанку та Укрсоцбанку) переважно менше однієї копійки на одну гривню активів. До того ж погіршилась ефективність управління банками своїми активами на початку 2009 року, у зв'язку з чим прибутковість активів банків всієї банківської системи країни зменшилась з однієї копійки на кожну гривню активів до 0,8, а ефективність управління власним капіталом – з 10 копійок до 6 копійок на кожну гривню власного капіталу, що свідчить про погіршення конкурентоспроможності вітчизняних банків на банківському ринку та потребує свого покращення. З цього випливає, що подальші розробки цього досить важливого для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків питання актуальні й тому потребують свого подальшого дослідження.

Література

1. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу та фінансові результати діяльності банків України на 01.01.2007-2009 рр. // Вісник НБУ. - 2007, №3; 2008, №3 та 2009, №3.
2. Рид Э. и др. Коммерческие банки. – М.: Прогресс, 1983. – 501 с.
3. Міщенко В., Сомик А. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура та методологічний підхід до аналізу. Стаття 3. // Вісник НБУ. – 2009. - №1. – С. 34-41.
4. Рябинина Л.Н. Деньги и кредит, учебное пособие, второе издание переработанное и дополненное. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 602 с.

Надійшла 14.03.2010

УДК 330. 111

С. Я. КІСЬ, С. О. АФОНЬКІН

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

КОМП'ЮТЕРИЗОВАНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ЯКОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ

В статті представлено результати розробки програмного інструменту для визначення і оцінки стану якості функціонування підприємства на основі виконання експертних оцінок та інтерпретації у вигляді оригінальної просторової графоаналітичної моделі комплексного менеджменту якості.

In the article the results of development of programmatic instrument are presented for determination and estimation of the state of quality of functioning of enterprise on the basis of implementation of expert estimations and interpretation as an original spatial grafoanalitichnoy model of complex management of quality.

Ключові слова: якість менеджменту, трикомпонентна модель, підпростір якості.

Вдосконалення систем менеджменту вітчизняними підприємствами набуває значної актуальності в контексті не тільки подолання наслідків економічної кризи, а й пошуку конкурентних переваг для виживання в умовах мінливого та агресивного ринкового оточення.

Оцінка якості управління є важливою передумовою розробки релевантних та дієвих заходів із вдосконалення цього процесу. Суттєвим фактором ефективності діагностики керівної підсистеми організації є використання комплексного підходу в дослідженні. Ефективність менеджменту не можна ототожнювати виключно з фінансовими результатами діяльності певного суб'єкту господарювання, адже звичайний аналіз рентабельності і фінансової стійкості вказує виключно на уже отримані наслідки діяльності керівництва і організації в цілому, не розкриваючи при цьому всієї сукупності причин появи тих чи інших результатів. В зв'язку з цим, цілком очевидно, що оцінка якості управління підприємством потребує розробки такої моделі, яка б давала можливість не тільки відображати якісні аспекти діяльності організації, а й уможливила кількісну та порівняльну оцінку цього процесу.

Очевидно, що в більшості випадків низька ефективність і конкурентоспроможність організації є відображенням нераціонального керівництва. Виходячи з цього в роботах [1, 2] було запропоновано рівень менеджменту суб'єктів господарювання оцінювати через призму якості трьох компонентів, які

характеризують функціонування організації в цілому:

- якість управлінського персоналу;
- якість виконавчого персоналу;
- якість процесів, технологій і обладнання.

В даній моделі, в основу якої покладено відомі 14 постулатів якості Е. Демінга [3], якість управлінського персоналу вказує на ефективно задіяний потенціал суб'єкту управління, а два наступні показники вказують, по суті, на задіяний потенціал об'єкту управління, формування і розкриття якого відбувається внаслідок управлінського впливу. Трикомпонентна модель оцінки функціонування організації дозволяє комплексно підійти до показника якості системи менеджменту, адже охоплює суб'єкт і об'єкт управління.

Основною складовою частиною будь-якої організації є її операційна система. Зв'язок класичних елементів операційної системи та компонентів моделі оцінки функціонування організації наведемо у таблиці 1.

Таблиця 1

Зв'язок елементів операційної системи та моделі оцінки функціонування організації	
Компоненти моделі	Елементи операційної системи
Якість виконавчого персоналу	Праця
Якість процесів, технологій і обладнання	Засоби праці
	Предмети праці
	Технологія

Приведена у таблиці 1 відповідність підтверджує релевантність обраної моделі для оцінки рівня менеджменту організації, при чому негативні прояви в елементах операційної системи автоматично сигналізують про неефективне управління аналізованими елементами. Розгляд запропонованої моделі також дозволяє виявити проблеми взаємодії між суб'єктом та об'єктами управління в організації.

Використання трикомпонентної моделі оцінки функціонування організації з метою визначення рівня менеджменту досліджуваного суб'єкту господарювання пов'язане із введенням, поряд із оцінками компонентів, певного результуючого показника функціонування організаційного утворення, а, отже, і якості менеджменту.

Найбільшою наочністю та гнучкістю для роботи з трикомпонентними моделями володіє просторова графічна форма представлення на основі Декартової трьохосової системи координат із використанням векторів та виділенням просторових областей. Підготовка запропонованої моделі до просторового відображення передбачає введення трьох векторів якості, що відкладаються по відповідним координатним осям і вказують на рівень компонентів моделі, та результуючого вектору якості, координатами якого виступають довжини компонентних векторів:

- вектор якості управлінського персоналу (\bar{Q}_m);
- вектор якості виконавчого персоналу (\bar{Q}_p);
- вектор якості процесів, технологій і обладнання (\bar{Q}_t);
- результуючий вектор якості (\bar{Q}_r).

З метою деталізації і підвищення об'єктивності оцінок, для кожного компоненту моделі якості пропонується використати 15 оціночних характеристик, які можуть обиратися відповідно до специфіки об'єкту дослідження, що забезпечить водночас гнучкість та детальність моделі. Оцінка кожної з 15 характеристик проводиться довільною кількістю експертів за 5-ти бальною шкалою: "дуже низька"(1), "низька"(2), "середня"(3), "висока"(4), "дуже висока"(5). Результуючого бал (q) кожної оціночної характеристики є середнім арифметичним оцінок експертів. Унаочненням формування компонентних векторів якості управління (\bar{Q}_m), виконання (\bar{Q}_p) та технологій (\bar{Q}_t) є векторний ланцюг (рис. 1).

Рис. 1. Формування компонентних векторів моделі

Практична цінність моделі збільшується при поділі простору, в якому знаходиться результуючий вектор ефективності функціонування організації, на просторові зони. Найменший допустимий поділ передбачає виділення по кожній з осей, довжина який відповідає максимально-можливій довжині компонентного вектора -75 балів, двох однакових зон, внаслідок чого формується 8 підпросторів якості (рис.2). Знаходження кінця результуючого вектора в одному із підпросторів дозволяє судити про певний рівень функціонування організації та якості менеджменту в ній.

Оперативне використання моделі уможливується завдяки використанню сучасних інформаційних технологій. Розрахунок середніх балів для оціночних характеристик доцільно проводити на основі табличного процесора, адже пакети офісних програм широко розповсюджені, а збір і опрацювання експертних оцінок стає більш гнучким, не прив'язаним до конкретного місця, комп'ютера чи програмного забезпечення.

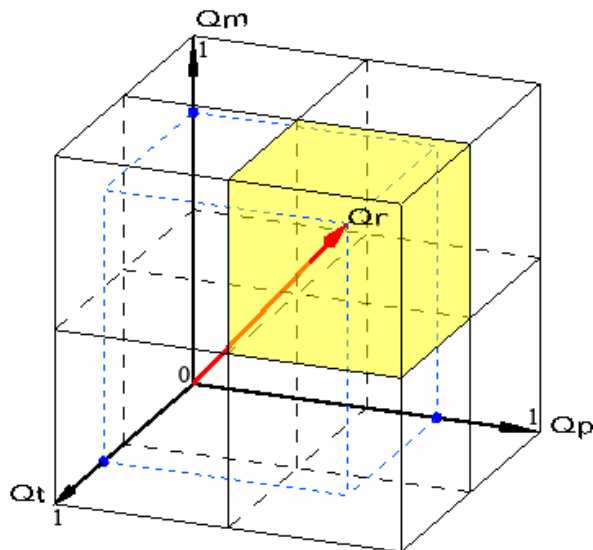

Рис. 2. Просторова модель оцінки функціонування організації та якості менеджменту

Подальше робота з просторовими моделями в офісних пакетах програм в значній мірі обмежена, а отримані 3 масиви з 15-ма оцінками для кожного компонентного вектора є оптимальними вихідними даними для введення у спеціальне програмне забезпечення, на виході якого отримуємо:

- просторове зображення результуючого вектору та його координат, із можливістю обертання і зміщення для оптимізації графічного представлення, та виділену просторову зону, в яку потрапляє результуючий вектор якості;
- ілюстрацію формування компонентних векторів;
- коефіцієнти якості за кожним із компонентних векторів;
- розраховану довжину результуючого вектора якості управління;
- опис кубічної області, в яку потрапляє кінець результуючого вектору, з базовими порадами щодо вдосконалення менеджменту та функціонування організації в цілому.

Аналіз оціночного простору дозволяє виділити наступні характерні зони:

- зона, наближена до точки з координатами 0-0-0 є максимально можливим негативним результатом якості, який гарантує провал організації і характеризує її глибокий кризовий стан, така організація характеризується загалом слабким менеджментом і потребує антикризового вдосконалення, зокрема застосування ре інжинірингу та підвищення кваліфікації управлінського персоналу;

- зони біля точок з координатами 0-0-1, 0-1-0 і 1-0-0 є неприйнятними, так як відображають однобічні варіанти "успіху", при яких наявні значні диспропорції розвитку організації та проявляються внутрішні суперечності її компонентів, поряд із цим, крайні положення результуючого вектору у даних просторових зонах можуть бути індикатором необ'єктивності експертів чи тиску на них;

- зони поблизу точок з координатами 1-1-0, 1-0-1 і 0-1-1 є аналогічними варіантам двокритеріальної моделі оцінювання, згідно з якими організація може досягнути, для прикладу, запланованого результату, не забезпечивши при цьому якості технології, процесів та обладнання (1-1-0), належного управління (0-1-1) або належного виконання (1-0-1), що, у свою чергу, відображає слабкі сторони організації і визначає потенційні проблемні моменти збереження та розширення конкурентних позицій організації на ринку;

- зона успіху, що знаходиться у просторовій зоні 1-1-1 вказує на збалансованість організації та потенційно високу конкурентоспроможність на ринку, що входить до стратегій будь-якої організації.

Довжина компонентних векторів формується як алгебраїчна сума 15 експертних оцінок. При побудові компонентного вектору фізична довжина кожного сегменту розраховується наступним чином:

$$Lq_i = S \frac{q_i}{75}, \quad (1)$$

де Lq_i – фізична довжина i -го сегменту, що відповідає експертному балу оціночного показника;

q_i – експертний бал i -го оціночного показника;

S – стала масштабу: довжина максимально-можливого компонентного вектору в фізичних одиницях.

Абсолютна величина довжини компонентного вектору в балах незручна для застосування. В цілях аналізу раціонально використовувати відносні показники – коефіцієнти якості, які розраховуються, виходячи з максимально можливої абсолютної довжини компонентного вектору – 75 балів, за формулою:

$$Q_{m(p,t)} = \frac{\sum_{i=1}^{15} q_{m(p,t)i}}{75} \in [0;1], \quad (2)$$

де $Q_{m(p,t)}$ – коефіцієнт якості управлінського персоналу (виконавчого персоналу, технологій);

$q_{m(p,t)i}$ – експертний бал i -го оціночного показника відповідного компонентного вектору.

Одержані коефіцієнти також використовуються при відкладанні розрахунку фізичних координат результуючого вектору для просторової побудови:

$$\bar{Q}_r (Q_m * S; Q_p * S; Q_t * S), \quad (3)$$

де \bar{Q}_r – результуючий вектор ефективності функціонування організації;

$Q_{m(p,t)}$ – коефіцієнт якості управлінського персоналу (виконавчого персоналу, технологій);

S – стала масштабу: довжина максимально-можливого компонентного вектору в фізичних одиницях.

Реалізація просторової побудови для забезпечення гнучкості управління відображенням можлива на основі програмної бібліотеки об'ємної графіки OpenGL™ або аналогів.

Комплексний показник ефективності функціонування організації, який відображає якість менеджменту і в графічній інтерпретації моделі представлений результуючим вектором, можна виразити у бальній оцінці, як довжину результуючого вектору:

$$P_m = |\bar{Q}_r| = \sqrt{\left(\sum_{i=1}^{15} q_{mi}\right)^2 + \left(\sum_{i=1}^{15} q_{pi}\right)^2 + \left(\sum_{i=1}^{15} q_{ti}\right)^2}, \quad (4)$$

де $q_{m(p,t)i}$ – експертний бал i -го оціночного показника відповідного компонентного вектору.

\bar{Q}_r – результуючий вектор ефективності функціонування організації;

P_m – бальна оцінка якості менеджменту (ефективності функціонування організації).

Розрахована за формулою 4 бальна оцінка якості менеджменту для зручності використання може бути представлена як відносна величина, а саме коефіцієнт якості менеджменту:

$$Q_r = \sqrt{\frac{Q_m^2 + Q_p^2 + Q_t^2}{3}} \in [0;1], \quad (5)$$

де $Q_{m(p,t)}$ – коефіцієнт якості управлінського персоналу (виконавчого персоналу, технологій);

Q_r – коефіцієнт якості менеджменту (ефективності функціонування організації).

Чим вища якість менеджменту, тим більше значення коефіцієнту Q_r наблизатиметься до 1.

Таким чином, запропонована модель дослідження якості менеджменту через ефективність діяльності організації відповідає вимогам комплексності, гнучкості, детальності та практичності. Одержані коефіцієнти за компонентними векторами якості управлінського, виконавчого персоналу та використовуваних технологій, поряд із посегментним розглядом їх формування, дозволяють оцінити відповідні напрямки, провести порівняння показників у динаміці та більш глибоко проаналізувати кожен складову оціночних факторів. Коефіцієнт якості менеджменту дає комплексну оцінку організації, а положення відповідного йому вектора дозволяє розробити базові рекомендації щодо вдосконалення функціонування системи менеджменту та характеру її впливу на об'єкт управління. Модель оцінювання ефективності функціонування організації та якості менеджменту, з огляду на трьохкомпонентну структуру, впроваджується із застосуванням інформаційних технологій, а саме: поєднання використання стандартних офісних пакетів програм на етапі збору та узгодження оцінок експертів та спеціального програмного забезпечення для розрахунку коефіцієнтів, графічної інтерпретації моделі на площині та у просторі з

розробкою базових рекомендацій. Використання обчислювальних та графічних можливостей комп'ютерної техніки створює передумови широкого застосування моделі та використання вихідної графічної, текстової та числової інформації при розробці рекомендацій, проектів вдосконалення управління та реінжинірингу, бізнес-планів та їх подальшої презентації замовникам.

Використання представленої моделі в практиці управління підприємствами і організаціями дозволить в оперативному режимі здійснювати оцінку стану якості діяльності підприємства та отримувати певні рекомендації з формування управлінських рішень і заходів, спрямованих на його покращання.

Література

1. Кісь С. Я. Графоаналітична модель якості людських ресурсів соціально-економічних систем мезо- і мікроекономічного рівня / С. Я. Кісь, В. П. Петренко // Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Економіка. 2009. Вип. VII. – Івано-Франківськ: Плай, 2009. – С. 95-99.
2. Кісь С. Просторова графоаналітична модель комплексного менеджменту якістю функціонування організаційних утворень / С. Кісь, В. Петренко // Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації: міжнар. наук.-практ. конф. 22-24 жовт., 2008 р.: тези доповід. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ, 2008. – С. 254-256.
3. Deming W.E. "Improvement of Quality and Productivity Through Action by Management", National Productivity Review, #1 (Winter 1981-82): P. 12 – 22.

Надійшла 14.03.2010

УДК 305.651

А. В. ПЕТЕНКО, В. С. КРАВЧЕНКО
Донецький державний університет управління

О НАПРАВЛЕНИЯХ ИНВЕСТИРОВАНИЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ УГОЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статті наведено аналіз процесу ліквідації вугільних шахт. Запропоновано напрями підвищення якості навколишнього середовища

В статье приведен анализ процесса ликвидации угольных шахт. Предложены направления, способствующие улучшению охраны окружающей среды

Ключевые слова: ликвидация шахты, природоохранные мероприятия, баланс затрат, технико-экономическое обоснование.

Вступление. Порядок ликвидации угледобывающих и углеперерабатывающих предприятий определен постановлением Кабинета Министров Украины (КМУ) от 27.08.1997г. №939 с последующими изменениями, утвержденными постановлением КМУ от 6.07.02г. №938.

Выполненное технико-экономическое обоснование [1], а также проект ликвидации каждой конкретной шахты, содержащий объемы и финансирование предполагаемых работ [2], определяют программу выполнения мероприятий по физической ликвидации шахты, решению социальных вопросов и природоохранным мероприятиям на территории горного отвода угольного предприятия. Учитывая значительные объемы работ по обеспечению экологической безопасности процесса ликвидации (строительство новых или реконструкция действующих водоотливных установок на соседних шахтах, ликвидация последствий подтопления территорий, понижение и переформирование породных отвалов, рекультивация нарушенных земель) этот этап имеет длительный характер и, в большинстве случаев, не завершается в срок, предусмотренный утвержденным проектом.

Основные результаты. По этой причине, в частности, шахта «Красный Октябрь» (г.Енакиево), физическая ликвидация которой завершена около 10 лет назад, до настоящего времени находится в перечне предприятий Минуглепрома Украины. Из общего объема затрат на ликвидацию этой шахты – 89 796 тыс.грн. (здесь и далее проектные объемы приведены в ценах 1997г.), на 1.04.07г. освоено 80 036 тыс.грн. (остаточный объем 9 760 тыс.грн., из них 8 386 тыс.грн. на работы по природоохранным мероприятиям). То же по шахте «Харьцызская» (г.Харьцызск), физическая ликвидация которой, выполнена в 1998г. При объеме затрат на все работы – 53 768 тыс.грн., остаточный объем составляет 18 189 тыс.грн., из которых 17 619 тыс.грн. составляют работы на выполнение природоохранных мероприятий. Всего 11% объема природоохранных работ (374 тыс.грн. из 3 415 тыс.грн.) выполнено на 1.04.07г. на шахте №12 «Наклонная» (г.Донецк). Кроме перечисленных, в 1998г. Полностью выполнена физическая ликвидация шахт «Крымская», «Мушкетовская», «Ремовская», «Замковская», «Никанор», в 1999г. шахт «Заперевальная», «Селидовская», «Горняк», «Луганская Правда», «Центральная Антрацит», № 3-4 «Миусинская», «Ленинка», «Центральная-Ирмино», «Брянковская», им.Ильича, «Луганская», «Максимовская», «Бежановская», в 2000г. шахт им. газеты Правда, «Панфиловская», «Кировская», № 10-БИС, «Фоминская» №14, «Запорожская»,